

P. d. 38
Cont

Th. hist. R. IV. 150. 762.

201.

7

ABVSVM
PSALMI CIX
IMPRECATORII

VVLGO

Das God = Beten

D. O. M. A.

PRÆSIDE

IO. ANDR. SCHMIDIO

ABBATE MARIAEVALLENSI

SS. TH. D. EIVSQ. ET ANTIQ. SS. PP.

ORDINIS SVI SENIORE

DOMINO PRÆCEPTORE ATQVE PATRONO

OMNI OBSERVANTIAE CVLTV COLENDO

ERVITORVM IVDICIS SVMMITET

RESPONSVRVS AVTOR

IOANNES FRIDERICVS HEINE

HANNOVERANVS

D. XI. AVG. MDCCVIII.

EDITIO SECVNDA.

HELMSTADII,

STANNO HAMMIANO.

7

ARVVM
PSALM CIX

IMPREATORII

IOANNIS SOHN

IOHANNES FELIX

HEERSTADT
STANNO HAMMING

7

§. I.

Qvando materiam dissertationis theologicæ non ita pridem elegi, abusum scilicet psalmi, secundum hebræos centesimi noni, juxta versionem vulgatam vero centesimi octavi, & mihi dictum volui, quod Chrysoſtomus (a) sub initium explicationis in præsentem psalmum auditoribus suis inculcavit. *Magna hic nobis, inquit, prudentia opus est. Verba enim, si consideretur sola prolatio, & que est ad manum auditio, perturbant multos eorum, qui non attendunt. Totus enim psalmus plenus est execratione, & per eam universa pervasit oratio, ejusque, qui dicit, ferventem & ardentem quandam iram indicat, que non contenta eum ulcisci, qui facit injuriam, sed etiam in filios, patrem, & matrem extendit supplicium: & non una ei sufficit calamitas, sed etiam mala malis conjungit. Ut ergo & ego prudenter pro viribus meis in hac tractatione incedere possim, a scopo meo alienum minime judico, si de psalmi illius argumento, nec non de eo, sub cujus persona, & contra quos, execrationes fuerunt prolatae, pauca quædam fuerint præmissa, ut dein eo melius abusus iste rejici damnarique possit.*

§. II. Deprehendimus autem in hoc psalmo, si a persona adhuc abstrahere velimus, (1) acerbam querelam, quam querens apud Deum, (in quo laudem suam totam consistere dicit,) textit & deponit de odiis, crudelitate, fraudibus, dolis & malitia suorum hostium in se
A
immet-

(a) in expos. hujus psalmi pag. m, 270.

immeritum: atque ita sibi aditum parat ad attentionem, tum a natura Dei, tum a persona adversariorum, & sua a versu i. ad 5. (2) Subjicit horribilem imprecationem in adversarium, ab omni pietate & humanitate alienum. In ea male precatur ille tum ipsi adversario speciatim vers. 6-8. tum familiae vers. 9. sq. tum etiam bonis, honoribus, & nomini illorum omnium coram hominibus, vers. 11-13. tum saluti coram Deo vers. 14. seq. Inde imprecationis causa subjicitur vers. 16-18 & ejusdem summa, apposita similitudine vers. 19. & brevi repetitione, ad majorem emphasin, proponitur vers. 20. (3) addit precationem, qua Deum orat pro salute sua, a natura, foedere, & gloria Dei vers. 21. & sua persona miserrima & omni ope destituta vers. 22-25. Quam precationem subsequenter versibus ita continuat, ut simul imprecationis summam repetat. (4) Psalmum concludit professione sua erga Deum officii & grati animi vers. 30. addita ratione vers. 31. quod Deus suorum sit liberator.

§. III. Si porro de persona querente, imprecante, precante, & gratitudinem offerente, nec non de illis, contra quos imprecationes directæ, disquisitionem instituemus, extra controversiam putamus, hunc psalmum Davidi, ipsa inscriptione & testimonio Petri testibus, esse adscribendum. An vero David unice ad se suaque tempora, an vero ad futura, & quæ illa, respiciat? inter diversarum sectarum autores non convenit. Sunt, qui prius eligunt, & inter hos Judæi, quasi David imprecetur Sauli, (a) præcipue, vel Doego, (b) & Abitophel, aliisque persecutoribus & hominibus ingratis; vel de illis, per imprecandi modum, prædicat fore, ut sint in potestate impii, & diabolus dirigat manus ipsorum ad malum faciendum: & id in Saule impletum esse, quando traditus est in potestatem spiritus mali exagitantis ipsum, & dirigentis manum,

(a) I Sam. XXVI, 19. (b) I Sam. XXI, & XXII.

num, ut lancea transfoderet Davidem : exiisse eundem condemnatum , cum fuerit a Samuele iudicatus , quod violaverit Dei præceptum de interficiendo Amalech , & omnibus , quæ erant ejus : & orationem sacrificiumque de oblationibus victimarum ab eodem Saule factum , imputatum ei ad peccatum : ex vivis eundem citius , quam naturaliter debuisset , sublatum esse , atque ipsius episcopatu , hoc est , auctoritati , gubernationi , præfecturæ , regno successisse alium , nimirum Davidem : filios Saulis factos esse orphans , & uxorem ejus viduam ; septem filios postulatos ad mortem : bona ipsius ad extraneos pervenisse , & sic in reliquis . Sunt vero alii , qui volunt , Davidem , ex totius populi persona prophetantem , futura tempora respexisse , quando ecclesiam Judaicam variis afficient calamitatibus vel externi hostes , vel quidam in populo , religionis veræ corruptores . Ex hoc supposito quidam (a) transferunt hunc psalmum ad principes illos , qui reversum de Chaldæa populum criminationibus falsis ad reges persarum deferentes ab ædificando templo , urbeque restituenda impediverunt . Aliquibus (b) psalmus hic sub Maccabæorum persona canitur , deplorantium , quæ ab exteris , & domesticis adversa pertulerint , postulantiumque ultionem in eos , qui Antiochum , vel Demetrium reges in eorum odia , criminatione falsa , succenderant , quique venalem fecerunt sacerdotii dignitatem : quod non tantum excluso Onia factum est , sed per omne tempus deinceps , quo Judæa maccabæis præliantibus est liberata . Tandem quidam eundem referunt (c) ad tempora Christi , cum a vers. 6. contineatur prædictio de Caïpha , qui peccator dicatur , quia ultimum consilium dedit de morte Christi , & prædicatur constituendus super , sive contra Christum ; quia permissus est , id

A 2

consi-

(a) Agell. comment. in psalmi , & hujus argumento pag. 184.

(b) Bedæ comment. in psalmi hujus argumento p. m. 827. licet illum postea ad Christum transferat , (c) ut Lyra, Rieckelius, & alii,

consilium dare, & postea adductum ad se condemnare; item diabolus stare a dextris ejusdem Caiphæ, quoniam ad id ille eum excitavit, ut pro auctoritate alios ad idem traheret.

§. IV. Communis vero sententia, cui & nos subscribimus, est illa, quæ statuit, Davidem sub persona Messiæ instinctu Spiritus Sancti psalmum hunc protulisse. Beda loco citato id probare vult ex psalmi hujus titulo, quem ipse habet sequentem: *in finem psalmus David*. Christus enim est α & ω, ἀρχὴ καὶ τέλος. Apocal. I, 8. XXI, 6. τὸ τέλος νόμος Rom. X, 6. in cruce clamans: τέτελεσται consummatum est Joh. XIX, 30. imo ipse est τελείωσις terminus & complementum omnium bonorum. Ubi negare non possumus LXX. vertisse hebræorum מַשְׁכֵּל per εἰς τὸ τέλος, & vulgatam: *in finem*: Augustinum etiam jam ante probasse hanc sententiam, dum ita scribit: (a) *in finem quid sit, novimus, si Christum novimus. Dicit enim Apostolus, finis legis Christus est ad justitiam omni credenti: finis non consumens, sed præficiens.* Verum enim vero in fonte non legitur מַשְׁכֵּל *victori*, vel in *victoriam*, quæ est omnis certaminis finis; sed מַשְׁכֵּל præcentori, vel cantorum magistro. Præterea si hic titulus perpetuo indicaret psalmum aliquem agere de Christo, sequeretur omnes psalmos, hoc titulo ornatos, primario agere de Christo, quod tamen falsum est; & eos, qui de Christo agunt, debere titulum illum præferre, quod iterum lectioni repugnat. (b) Certiora habemus ex ipsius Spiritus Sancti interpretatione, (c) qui particulam psalmi transfert ad Judam Christi proditorem, atque hac ratione simul indicat, psalmum hunc agere de Christo. Observavit id Augustinus, (d) sub initium explicationis suæ ita scribens:
Psal-

(a) In psalm. XXX. p. m. 35. F. (b) Confer. Haksjian. not. phil. part. 2. ad Pf. IV. pag. 18. Dn. Sontag. in tit. psal. p. 102. seq. (c) Act. I, 16. 20. (d) enarrat. in psalm. CVIII. p. m. 274. K.

*Pſalmum illum de Chriſto habere prophetiam, quiquis actus apoſtolorum fideliter legit, agnoſcit, ubi de Chriſti traditore Juda prophetatum eſt, quod hic ſcriptum eſt: fiant dies ejus pauci, & epiſcopatum ejus accipiat alter: quando Matthias in locum Jude ordinatus numero Apoſtolorum duodecimus adjunctus eſt, evidenter apparet. Idem cum eo ſentit Theodoretus, in-
 quiens; (a) Salutarem paſſionem, Judaeorum furorem, & Juda
 proditionem hic pſalmus praecinit. Deducit vero nos in hunc
 ſenſum magnus etiam Petrus, concionem habens, Judeque pro-
 ditionem inſimulans, & hinc vaticinationem declarans. Augu-
 ſtinus in prima enarratione in pſalmum hunc totus in eo
 eſt, ut monſtret, quomodo dixi iſta in Judam quadrent.
 Hoc utique meruit, inquit, ut ſuper ſe habeat diabolum,
 id eſt, diabolo ſubditus ſit, qui Chriſto ſubditus eſſe no-
 luit. Stetit diabolus a dextris ejus, quando praepoſuit
 avaritiam ſapientiae, & pecuniam ſaluti ſuae, ut eum tra-
 deret, a quo debuit poſſideri, ne ab ipſo poſſideretur,
 cujus opera ipſe Chriſtus ſolvit, a quo noluit poſſideri,
 Cum judicatur, exeat condemnatus. Noluit enim talis eſſe,
 cui diceretur, intra in gaudium domini tui: ſed talis, de quo
 dicitur: projicite eum in tenebras exteriores. Et oratio
 ejus fiat in peccatum: quoniam non eſt juſta oratio, niſi
 per Chriſtum, quem vendidit immanitate peccati. Oratio
 autem, quae non fit per Chriſtum, non ſolum non poteſt
 delere peccatum, ſed etiam ipſa fit peccatum. Dies
 ejus apoſtolatus pauci fuerunt, quoniam ante paſſionem
 domini ſcelere ipſius & morte conſumpti ſunt; & ſic in
 reliquis. Idem vero Auguſtinus, & cum eo alii ita reſpi-
 ciunt Judam, ut non excludant Judae complices impo-
 nitentes, omnesque perfidos Judaeos. Hinc eodem in
 loco dicit: Si de illo uno homine omnia? quae hic in
 malo dicta ſunt, intelligere conemur, expoſitionis ratio
 non omni modo, aut vix, valebit occurrere. Si autem*

A 3

“ de

(*) Interpret. in Pſalmum CVIII. p. m. 342.

„ de tali genere hominum malorum, id est, inimicorum
 „ Christi, ingratorumque Judæorum, omnia mihi vide-
 „ tur posse clarius aperiri. Sicut enim quædam dicuntur,
 „ quæ ad apostolum Petrum proprie pertinere videantur:
 „ nec tamen habent illustrem intellectum, nisi cum refe-
 „ runtur ad ecclesiam, cujus ille agnoscitur in figura
 „ gessisse personam; ita Judas personam quodammodo
 „ sustinet inimicorum Christi judæorum, qui & tunc ode-
 „ runt Christum, & nunc per successionem perseverante
 „ genere ipsius impietatis oderunt. Hinc in expositione
 „ secunda ejusdem psalmi, quæ ante Judæ adplicaverat,
 „ postea etiam Judæis convenienter tribuit. Nimirum po-
 „ pulus Judaicus, repulsus a se Christo, factus est subditus
 „ diabolo, & quia in nequitia & infidelitate persistens the-
 „ saurizavit sibi iram in die iræ, & revelationis justii judicii.
 „ Oratio ejus, quia non fit per mediatorem Dei & homi-
 „ num, fit in peccatum. Dies regni ejus fuerunt pauci,
 „ quia illud postea diu non perseveravit. Episcopatum ejus
 „ accepit alter, populus scilicet gentium; & sic in reliquis.

§. V. Augustino & Theodoro consentiunt plures
 antiquiores & recentiores tum in hoc, quod psalmus refe-
 rendus sit ad Christum, tum in isto quod vel Judam vel
 judæos simul respiciat. Ex illis nominamus *Chryso-
 stomum* (a) (qui quæstioni: *de quonam ergo dictus est psalmus?*
 respondet: nonnulla de Juda, reliqua de aliis: hic enim
 est prophetiæ modus, qui sæpe occurrit, ut proemia in
 hunc, in alium autem dicantur reliqua: & sic in thesi
 cum illis convenit, non vero in hypothesi: cum ipse
 potius tempora Maccabæorum respiciat.) *Tertullianum*, (b)
Essebius, (c) *Hieronymum*, (d) *Cyrillum Hierosolymita-
 num* &c. (e) ex recentioribus *Estium*, (f) *Lorinum*, (g)
 Agel-

(a) Loc. cit. p. m. 271. (b) De præscr. c. 20. p. m. 237. (c) De
 demonitr. lib. 10. n. 3. pag. 474. (d) in Matth. c. 27. p. m. 66.
 (e) catech. 13. p. 292. (f) annot. ad h. l. (g) in Psalm. 108.
 pag. 232. seqq.

Agellium &c. (a) *Geierum*, (b) *Bakium*, (c) & *Grotium*, (d) qui psalmum hunc propterea vocat *Iscarioticum*, quia contra Judam *Iscarioth* conscriptus sit: *Coccejum*, (e) qui Christo potius a nobis, ut *judici*, & *judicium* petenti, quam *Davidi*, ut *suos inimicos respicienti*, eum attribui vult, *Stephanum Fabritium Bernatem*, (f) qui licet psalmum hunc ad *historiam Doegi & Saulis accommodatum* putet, nihilominus tandem subiicit, quod *David etiam hoc loco personam Christi sustineat*; adeo ut ille ad *Judam proditorem*, & *sui similes Christi & ecclesiae hostes non male accommodari possit*, & *debeat etiam, quemadmodum luculenter patet ex Actor. I, 20.* Maxime autem nobis consentientem habemus *beatum Lutherum in vier Trost-Psalm an die Königin in Hungarn*, ubi psalmi nostri explanationem sequentem in modum orditur: (g) *Den Psalm hat David im Geist gemachet von Christo, welcher redet den gantzen Psalm in seiner eigen Person wider Juda den Verräther, und wider das gantze Judenthum, und verkündiget, wie es denselbigen geben werde.* Also führet auch *S. Petrus diesen Psalm Actor. I. von Juda*, da sie an seine statt *Matthias* wehlen, nicht daß er allein von *Juda* rede, sondern wie *S. Petrus* daselbst spricht: *Juda sey das Haupt oder Fürnehmste gewesen, daß Christus gefangen und gemartert ward, auch Christus selbst für Pilato bekennet, daß Juda die grössste Sünde gethan habe, daß er ihn überantwortet habe.* Darum gehet der Psalm fürnehmlich wider *Juda*, aber doch auch wider alle, die mit *Juda* sind, und in seinen Wercke bleiben und folgen, wie hie im Psalm Christus selbst deutet und spricht: *So müsse es geben allen, die mir wider sind.* Daß also dieser Psalm von *Juda* anbebe, und gehe über alle, die *Judas* Art an sich haben, als da sind alle *Verfolger und Retten* wider Christus Wort.

§. VI.

- (a) loc. cit. (b) ad h. l. p. m. 666. (c) in Psalm. 109. (d) annot. in h. l. (e) Comment. in h. l. p. m. 408. (f) in concion. in h. l. p. 540. (g) Tom. III. Jenensi germanico pag. 306. B.

§. VI. Sed & hoc loco quæri potest, quod Chryso-
 stomus loco citato sibi obiecit: *id quod dictum est, propheta-
 tiam, an imprecationem accipimus?* Objectioni huic respon-
 det Chrysostomus, prophetiam esse sub specie impreca-
 tionis, cum etiam alibi tale quid inveniamus. Jacob enim
 cum esset moriturus; *Venite*, inquit filiis suis, & *dicam,*
quod eventurum sit vobis in diebus novissimis: & cum prophe-
 tiam inciperet, statim a principio, tanquam ira quadam
 percitus, inchoat prophetiam ab imprecatione, sic dicens:
*Raben primogenitus meus, durus ad ferendum, durus & con-
 tumax, fecisti contumeliam, ut aqua non crescas:* futurum e-
 ius exitium prædicens sub specie imprecationis. Ita rur-
 sus, quando bona dicit, sub specie precationis, dicens:
det tibi Deus de rore caeli, & de pinguedine terra. Idem vult
 Theodoretus, quando loco citato scribit: *Ceterum nemo*
audiens dominum ferentem legem, ut persecutibus benedicamus,
vaticinationem repugnantem legislatori esse ducat. Non enim
hoc in loco divinus sermo imprecando loquitur, sed futura Judais
& Juda supplicia prædicat. *Hæc autem vaticinatio in precationis*
formam concipitur, ut plerumque divina scriptura mos est. Ve-
 rum enim vero nihil repugnabit, quominus statuere pos-
 simus, non nudam duntaxat prophetiam sub specie im-
 precationis, sed prophetiam & imprecationem ipsam
 locum habere; cum Christus, sub cujus persona David
 loquitur, ut Deus, ut iudex convenientissime illam pro-
 ferre potuerit. Atque huc etiam tendit Coccejus loco
 citato, dum rogationem illam versu sexto non simpliciter
 accipiendam vult pro optato, quomodo homines impa-
 tienter solent a Deo poenas exposcere; sed esse legitimam
 postulationem ab eo factam, qui habet potestatem ut
 iudex Psal. II, 8. 12. Arbitratur quidem theologus ali-
 quis criticus, referente H. Witsio (a) non esse psalmos
 illos duos, LXIX. & CIX. a spiritu lenitatis dictatos, sed
 potius

(a) Miscell. lib. I, c. 13. pag. 218. seq.

potius feralia carmina animi vehementi ira perciti, & infana vindictæ cupiditate flagrantis, contra quam Christi evangelium præcipiat. Verum respondit illi vir laudatus, tremendas illas imprecationes cum lenitate Christi bene conciliari posse. Dilexit Christus omnes promiscue pios & impios, salutem eorum optavit, pro iis intercessit, pereuntibus misericordiæ lacrymas impendit, atque ita suis consummatissimum reliquit lenitatis exemplar. Idem vero Christus cognovit, quam justa ira pater suus celestis exardescat adversus protervos gratiæ suæ contemptores, rebelles, flecti nescios, regni sui hostes; quam atrociam in eos constituerit supplicia; quam utilia aut necessaria ea sint ad gloriæ divinæ illustrationem & ecclesiæ suæ tutelam & amplificationem. Et hinc patris suæ voluntati ut æquæ, justæ, sanctæ, consentit ac consciscit, eique vota accommodat sua, ut adversus irreconciliabiles paternæ suæque majestatis inimicos voluntas illa Dei fortiatur effectum. Quid in ea re est, quod non purum & sanctum & Christo, Dei filio, eadem omnia cum patre suo volenti, dignum atque decorum sit? & quid tandem his imprecationibus continetur, quod non alibi se in præfracte impios patraturum esse denunciavit Deus? quæ lenitas interdicit ea vota Christo, quibus Dei veritatis ac justitiæ suæ gloria asseritur? Paucis extendit Christus erga omnes misericordiæ suæ manus, illos vero, qui eas vel amplecti nolunt, vel pertinaciter repellunt, dextra justitiæ suæ adeo ferit, ut universus orbis ob id contremiscat. Vel si mavis audire Lutherum nostrum, qui dubio illi sequentem in modum loco citato respondit: *Warum fluchet denn Christus so übel, der doch verheut und lehret, Matth. V. man soll nicht fluchen? und er auch selbst am Crentze nicht fluchet, wie Sanct Peter spricht, sondern bittet für seine Flucher und Lästerer, wie ich auch drohen von der Rache frage? Ist kürzlich die Antwort: Liebe fluchet nicht, rüchet*

B

rüchet

rächet sich auch nicht, aber der Glaube fluchet und rächet. Das zu verstehen, mußt du von einander scheiden GOtt und Menschen, Personen und Sachen. Was GOtt und die Sachen angehet, da ist keine Gedule noch Segen, sondern eitel Eifer, Zorn, Rache und Fluchen. Als daß die Gottlosen das Evangelium verfolgen, das trifft GOtt und seine Sache an, da ist nicht zu segnen, noch Glück dazu zu wünschen, sonst müste niemand auch wider Ketzerey predigen, noch schreiben, sintemahl solches nicht mag zu gehen ohne fluchen, denn wer da wider sie prediget, der wünschet ja, daß sie untergehe, und thut das ärgste und beste dazu, daß sie untergehe. Das heiße ich nun Glaubens-Flüche; denn ehe der Glaube ließe GOttes Wort untergehen, und Ketzerey stehen, er wünschte ehe, daß alle Creaturen untergingen: denn durch Ketzerey verleuret man GOtt selber. Also ist das Fluchen Christi in diesem Psalm nicht um seiner Person willen, sondern um seines Ampis und Worts willen, daß der Jüden Irrthum wil sich bestätigen, und das Evangelium untertreten, da wünschet er, daß sie untergehen sollen, und kein Glück mit ihrem Judenthum haben, gleichwie Mose Num. XVI. betet, daß GOtt Korah Gebet nicht sollte hören, noch ihre Opfer annehmen. Darum muß es geflucht, übels gewünschet und Rache gebeten seyn wider des Evangelii Verfolgung und Irrthum, und wider die, so solch Unglück treiben und anrichten. Aber die Person soll sich nicht rächen, sondern alles leiden, dazu auch den Feinden gutes thun, nach der Lehre Christi, und der Liebe Art, denn hie regieret die Liebe, und nicht Glaube, und gehet mich und nicht den Glauben an.

§. VII. Quæ omnia cum ita se habeant, miror quid in mentem venerit Arnobio, non Afro illi sed juniori (qui circa annum 461. vixit, & commentarium in psalmos CL. Davidis scripsit) ut ea, quæ nos cum aliis pro imprecationibus habemus, in bonam partem detorserit. Itæ enim inducit Christum loquentem. Adversum me constituit discipulum meum diabolus adversus eum constituitur discipulus ejus & fit profecutor diaboli, qui per-

fecutor

secutor extiterat Christi: & stet diabolus a dextris ejus ad confutandum & convincendum, id est, ut confutetur & vincatur. Exemplo Pauli id confirmat, a cujus dextris diabolus steterit, ita ut eum judicans Paulus (quasi reum, qui sistitur ante tribunal) faceret exire a se condemnatum & totam orationem & consilium ejus (quo se defendebat aliosque offendebat) statueret in peccatum (declarans nihil nisi peccatum continere) *Dies* diaboli fecit *pancos*, quia Paulo in gentibus prædicante, ille non multo tempore obtinuit principatum in templis, tum cessavit princeps Jesse super gentes, & magisterium accepit ille, qui dicebat: ego sum magister gentium in fide & veritate: ille enim fuerat magister gentium in infidelitate & fallacia. *Filios factos orphanos* dicit, qui de patre diabolo erant, ejecto incredulitatis rege: & factam *uxorem diaboli viduam*, quia sicut uni viro desponsata ecclesia per fidem, sic per infidelitatem non sponsa, sed uxor est potestas incrudelitatis, quæ dabat potestatem dominandi sacerdotibus templorum, sive synagogæ, seu hæreticorum ecclesiis: hanc potestatem dejecto diabolo effici viduam; & sic in reliquis. Verum ut hæc allegoria plane non est innata, sic contra mentem Spiritus Sancti, contra Petri explicationem, contra communem plerorumque sententiam, magna cum violentia textui est illata. Eam ergo ab hoc loco abesse volumus, & argumento supra deducto unice in hæremus, nec aliam agnoscimus personam prædicentem & imprecantem quam Christum, sub cujus persona David loquitur, nec alios præter Judam & Judæos contra quos imprecationes istæ tuerunt directæ.

§. VIII. His præmissis, ad abusum, principale disertationis nostræ argumentum tendimus. Non nova vero hæc est, aut nostris demum temporibus nata consuetudo, psalmum hunc publice privatimq; adhibere pro diversa diversorum intentione. Nicolaus papa enim, hujus nominis

secundus, qui seculo XI. Romæ sedit, decretum suum de electione summi pontificis in concilio Lateranensi firmaturus, ex utroque psalmo LXIX. & CIX. execrationes violatoribus opposuit sequentem in modum: (a) *Quisquis autem hujus nostre decretalis sententia temerare extiterit, & Romanam ecclesiam sua presumptione confundere, & conturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate, atque excommunicatione damnetur; & cum impiis, qui non resurgent in judicio, reputetur, omnipotentis iram contra se sentiat, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli (quorum ecclesiam presumit confundere) in hac vita, & futura furorem sentiat: fiat habitatio ejus deserta, & in tabernaculis ejus non sit qui inhabitet: fiant filii ejus orphani & uxor ejus vidua: commotus amoveatur ipse, & filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis: scrutetur scenerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus: orbis terrarum pugnet contra eum & cuncta elementa sint ei contraria & omnium sanctorum quiescentium merita illum confundant, & in hac vita super eum apertam vindictam ostendant.* Similia quoad rem ex eodem psalmo desumpta habet illa formula execratoria, qua Imperator Leo & Alexius in constit. quæ novel. Leonis a Gothofredo subjuncta, de-tonant in violatorem justitiæ. *Inveniat, inquit, iste Deum & cælestes omnes ac incorporeas potestates sibi nunquam non adversantes. Immature ex hac vita excidat potius quam excedat. Incommodis insuper afficiatur perpetuis, ipsius adium fundamenta ignis tandem devoret, & posteritas eo redigatur inopia, ut panem ostiatim quaritet. Arque hæc jure sane optimo propterea quod leges, quas liberrimas esse oportuit, servas quodammodo ac captivus effecit fictorum pravorumque judiciorum.* Præterea in donationibus ecclesiasticis plane solenne fuit, tales execrationes & maledictiones ex hoc aliisque psalmis, licet non semper iisdem verbis in illos

pro-

(a) *Distinct. XXIII, Cap. I.*

projicere, qui aufuri essent legata illa quovis modo violare. Unam ex illis formulam producam, in quibus execrationes plurimæ habentur, quarum aliquas ex nostro quoq; psalmo desumptas esse, nemo non observabit. Est illa Adelheidis Comitissæ de Clettenberg fundatricis cœnobii Walckenredensis, & ita se habet: (a) Si quis hominum, quod absit, cujuscunque ille existat dignitatis, vel honoris, vel humilitatis, testamentum hoc malo ingenio infirmare & infringere præsumperit, illud quod Deo ac Domino nostro Jesu Christo, omnibusque sanctis ejus de substantia nostra devote offerendo construximus, destruere voluerit, illius nomen citius deleatur de libro vitæ, & omnibus subiaceat maledictionibus, quibus Deus Regem Pharaon afflixit. Maledictus sit in tabernaculo suo, ut nunquam habitet cum justo. Ejiciat istum Deus de possessione sua, & tradatur ea inimicis suis, sit portio ejus cum traditore Iuda, & mansio cum Dathan & Abiran. Fiant agri ut Sodom, & ignis cum sulphure dejiciat domum ejus, sicut Gomorrhæ. Maledictum sit super ipsum cœlum & terra, quam calcatur, sit ferrea & sterilis, & agri zizaniis abundent. Fulgura Domine coruscationem, & dissipatio hostis, emitte sagittas & transfige inimicum. Pluat super raptorem laqueos Dominus, ignis & sulphur perdant eum; Nuditas cum frigore ipsum affligant. Ardor & æstus cum egestate perfodiant animam ejus. Aer super ipsum emittat legiones demonum, & pereat tandem ab Angelo percutiente. Maledictus igitur in terræ focium habet Cain. Deficiat ipsum pabulum, quod bovi præstet, & abscindatur de ovili suo pecus. Maledictus sit in corpore suo a planta pedis usque ad verticem, absit ab eo sanitas. Heliodori plagas & verbera

B 3

per-

(a) Dedit illam nobis plur. Rever. Dn. Leuckfeld, in antiquitatibus Walckenredensibus pag. 33. seqq.

perpetiatur, & Antiochi tormentis ac vermibus scaturiens cum foetore imprutescat, ac nisi respiscat miserime conteratur. Ejiciat viscera ut Judas & Herodes, & descendat in infernum ut Pilatus. Sit cadaver ejus abjectum in escam volatilibus terræ, & pabulum bestiarum, & non sit, qui abigat. Filii & filiae ejus ejiciantur de habitaculis suis & stirps sua perpetuo maneat captiva, & sicut Sodoma & Gomorrha in praesenti seculo percussa est, similiter percutiatur habitatio ejus. Auferat Deus memoriam ejus de terra viventium, ne videat filios filiarum, & filii ejus in miseria pereant, nec sit, qui pupillis eorum misereatur. Orphani ac vidua in domo ejus frequenter sint, nutantes transferantur & medicent. Fiat mensa ejus coram eo in laqueum, universum stratum ejus vertatur in infirmitatem. Maledicta opera ejus. Maledictus ingrediens & egrediens, maledictus apud vicinos suos, sit ipsis fabula ac risus, nec memoretur nomen ejus ultra. Maledicta sit mors ejus ut canis, & pereat, qui sepelit corpus ejus. Maledicta terra, qui os aperit, & ejus cadaver recipit. Maneat cum Diabolo & Angelis ejus, & si non poenituerit, transeat in ignem æternum. Amen.

§. IX. Sed alia sunt, quæ a prioribus longissime recedunt, nec eundem finem eandemque intentionem habent. Primo enim ad furem inveniendum fuisse hunc psalmum adhibitum nos docet Deltio, (*) dum eundem quidam legerunt juxta certam versiculorum distributionem, aliter quam exstat. Ipsam vero distributionem non indicavit, ex ratione, quam dedit sub initium sectionis nonæ: *formulas*, inquit, *non prætermittam plane, ut de his possint lectores, quando de facto incidierint, judicare; nec adscribam integras, nec curiosi & impii queant abuti: sed adscribam*

tans-

(*) Disquisit. magic. l. 2. lib. 3. part. 2. quest. 4. sect. 9. p. m. 264.

iantum initium & finem omiſſis medijs & circumſtantijs, quas auctores earum requirunt. Fortaſſis etiam idem adplicatur ad excutiendum furis oculum, cujus facti modum Delrio iterum ex parte ſuppeditat, ita ſcribens: (a) *Leguntur ſeptem pſalmi cum litanis: hinc ſequitur oratio terribilis ad Deum patrem &c. hinc exorcismus in furem: denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus, tum clavus aeneus certorum laterum, oculo inſingitur malleo cypreſſino, & dicitur certus ex pſalmis verſiculus: ſic furi oculum putant excuti.* Sine dubio exorcismus iſte in furem quædam ex pſalmo noſtro continet, ſi non ipſe quoque verſiculus ultimo loco proferendus, ex eo deſumptus fuerit.

§. X. Porro jam olim ad proximi, ſed pro hoſte habitū, perditionem, mortisque illius accelerationem certo tempore ſuſtinendam, pſalmus ille fuit adhibitus & ab hominibus pravis eum in finem adplicatus. Quid obtinuerit tum ante tum circa reformationis tempora, docemur ex varijs monumentis. Si enim & epiſtolas obſcurorum virorum (b) in ſubſidium vocare nobis licebit, & illæ nonnulla indicabunt. Nimirum, cum Papa Leo X. patrum tempore Reuchlino contra monachos Colonienses patrocinaretur, unus illorum dixiſſe fertur: *Ego non ſpero, quod papa erit tam ſtultus, quod faciet; ſi faciet, volumus per univerſum ordinem noſtrum contra ipſum legere iſtum pſalmum; Deus laudem &c.* ita enim in verſione latina Pſalmus hic incipit: *Deus laudem meam ne tacueris.* Calvinus hunc morem Franciſcanis tanquam peculiarem, tribuit, quando ſcribit: (c) *Res minime occulta eſt, ſi quis hoſtem capitalem habeat, quem velit perditura, conducere ex monachis aliquem, qui quotidie hunc pſalmum recitet.* Imo ſcio in Regno Gallie primariam quandam ſceminam conductitios ex Franciſcanis habuiſſe, qui unigenito filio hac forma imprecarentur. Ad eundem reſpexit B. Lutherus loco citato; *Dieſer Pſalm ſtuchet*

(a) loco citato pag. 263. (b) Volum. 2. p. 135. (c) Comm. in Pſalm. CIX.

suchet und verkündiget so viel Übels den Feinden Christi, daß etzliche diesen Psalm haben ins Gerüchte gebracht, daß die Mönche und Nonnen ihn sollen beten wider ihre Feinde; und wo er wider jemand gebetet würde, so müsse derselbe sterben. Das sind aber Lügenbeidungen und Mährlein. Forsan hic psalmus ad execrationes adhibitus, habuit ritus, quorum mentionem facit Faber, (referente Lorino ^(a)) eosque pro superstitionis astumante) extinctionem luminum, aversionem vultus ab altaribus, & voluntationem in pulvere. Cum vero B. Lutherus ipse hæc talia habeat pro mendaciis & fabulis, & alia certiora nos desituant, toto ordini Franciscanorum tribuere nolumus, quod forte ab uno alteroque observatum fuit.

§. XI. Nostris pro dolor! temporibus, quibus evangelii lux clarissima oculos omnium perstringit, maxime dolendum est, inveniri homines talibus superstitionibus tam impense deditos. Alii vero pluribus, alii paucioribus in psalmi hujus abusu se adstringunt observationibus. Quidam putant, psalmum hunc orandum esse mane & vespere per integrum annum & novem dies absque ulla interruptione: quia psalmus in ordine est centesimus nonus, in quo per *centum* unus denotetur annus & per *novem* totidem dies. Si vero vel semel intermittatur ista imprecatio, non in caput adversarii, sed orantis retrogredi astumatur. Omnem porro lectionem absolvi debere volunt, incio adversario, contra quem oratio dirigitur, neque eum in via salutandum, vel ab ipso salutem accipiendam; & quæ sunt alia hujus generis absurda & gentilium superstitione plena. Alii neglectis tot ambagibus per annum duntaxat integrum absque ullo intervallo, nisi sibi ipsis nocere velint, orationem esse continuandam contendunt. Recens hujus rei exemplum non ita pridem in vicinia habuimus, prout

(*) In Psalm. CVIII. pag. 233.

prout ex actis judicialibus & testis alicujus depositione,
 quam integram dabimus, constare potest. Prævia seria
 admonitione de veritate dicenda interrogabatur quædam
 fœmina inter alia: *Ob sie auch etwas böses und ärgerliches
 von der N. N. wüßte? illa respondet; die NN. hätte Zeugin
 offtie für eine blinde Tache gescholten, und ihr in die Augen ge-
 spien. Sie hätte ihr auch angehönnnet, sie solte den hiesigen NN.
 todt beten. Nos; auf was Weise Zengin das todtbeten machen
 sollen? Illa; sie solte einen Psalm aus dem Psalter-Buch beten.
 Nos; Was denn für einen Psalm? Illa; den hundert und
 neunten Psalm. Nos; ob N. N. ihr nicht gesagt, wie sie solchen
 Psalm, und wie offtie sie ihn beten solte? Illa; sie solte ihn alle
 Tage durchs gantzæ Jahr hindurch beten, und wenn sie solchen
 Psalm einmahl vorbey schließe, so bete sie solches auf ihren eigenen
 Hals. Nos; Ob Deponentin der N. N. Rath gefolget? Illa;
 Nein, sie hätte es nicht thun wollen, sondern gesagt: Frau Ge-
 vatterin, das kan ich nicht thun, wie solte ich eine solche Sünde
 auf mich nehmen, einen todt zu beten. Addebat; die N. N.
 hätte zur Deponentin gesagt: warum sie nicht beten wolte? Gott
 würde ihr Gebet gewiß erhören. Hätte doch Gott ihr N. N. Gebet
 erhöret, da sie wider N. N. gebetet, indem auf ihr Gebet das
 erste Jahr ihm ein Finger abgenommen, und das andere Jahr es
 gar über seinen dicken Hals kommen. Non vero a mulierculis
 tantum aliisque de plebe hominibus hæc talia peragun-
 tur, sed quod dolendum, sed ab illis etiam, qui præ aliis
 nosse & poterant & debebant, quid distent æra lupinis,
 eruditis scilicet, ipsisque ecclesiæ ministris similia fuisse
 facta, accepimus. B. Backius noluit reticere exemplum
 alicujus theologi Magdeburgensis. D. C. G. a Sp. P. II. 11.
 qui cum paulo ante urbis panoletrian nescio quid litigi-
 superciliofi cum senatu foveret, eo vesaniæ devenit,
 ut singulis suis concionibus præmitteret hunc psalmum
 CIX. sicut etiam cum eodem dictas conciones semper
 finiit; & cum moneretur, ne id faceret, comminatus*

C

est,

est, se non modo lecturum psalmum, sed paraphrasin
 etiam additurum, si irritaretur. Nescio qua inter-
 perie quibusve furiis homo iste nimis elatus & conten-
 tiosus exagitabatur, & parum certe abfuit, quin diræ
 ipsum vorassent tandem, & ad locum suum cum eo,
 de quo hic psalmus proprie agit, ablegassent. Imo hoc
 ipso anno audivimus concionatorem quendam in cathe-
 dra ecclesiastica publice in ipsa concione contra adver-
 sarios suos hunc psalmum prælegisse & prælectis aliquot
 versiculis, aliquoties ingeminasse: *has preces contra vos*
Jude fratres sororesque fundo, quæ vos in ultimo vestra vita
articulo prement. Dom. autor disputationis, quæ præ-
 sidio summe venerabilis Dn. D. Fechtii habitæ de precibus
 contra alios institutis §. 6. provocat ad publica scripta, in
 quibus in vicinia de hoc psalmo disputatum fuerit. Qua-
 sivimus quidem ea, sed omni diligentia adhibita invenire
 illa non potuimus, quæ tamen sine dubio quadam scopo
 nostro inservientia nobis suppeditare potuissent.

§. XII. Sed de his satis, quæ inter christianos
 fieri quidem solent, minime autem debebant. De
 superstitione hac pessima Dominus Præses meus fuit
 sollicitus, an & ea obtineret apud Judæos vel simile
 quid? Consuluit is propterea nuper virum summum
 venerabilem Dominum Hermannum ab Hardt, præpo-
 situm Mariæbergensem & linguarum orientalium in
 hac academia professorem celeberrimum, patronum
 meum colendissimum & præceptorem omni observantiæ
 & pietatis cultu æternum prosequendum, an judæi in
 libris præsertim arcanioribus quadam ad scopum nostrum
 facientia haberent? Pro eo, quo maxime reverendum
 Dominum præsidem meum complecti solet favore, non
 duntaxat eidem statim indicavit, extare libellum olim
 rarissimum שמוש תהלי superstitutionibus vero ple-
 nissimum, in quo omnes psalmi certis casibus sunt appli-
 cati,

cati, sed & proximo die scripta peculiari epistola ab usum hujus psalmi apud Judæos vigentem crudite illustravit, atque typis postea excudi curavit. Bona viri venerandi atque æternum colendi venia eandem huic dissertationi inferemus, prout illa de verbo ad verbum sonat.

V. S. V.

A Judæis nacti Christiani virulentam *superstitio-*
nem, de qua quæris, Psalmum centesimum nonum
inter varias irreligiosas ceremonias *in hostium suo-*
rum perniciem detorquendi. Ut millena sunt in plebe
nostrate nefanda, non solum ex avita gentilitate
reliqua, sed & à palante populo Judaico temero
quondam admiffa.

Inter Judæos, *si quis ab altero torqueatur,*
סנאך מעיק לך **☩** novam accipere jubetur *ollam,*
cui indat sinapi, affusâ aquâ fontanâ: סב חרולה
Posthæc *Psalmus ille tribus diebus super plenam hanc ollam sub-*
murmurandus: אמר ערויה ופיון תלתא Quo factò,
ante fores adversarii effundenda. תרעין **☩** ושפוך
Carveat autem *sedulo, ne vel guttâ adspers-*
gatur, qui effundit: עלך טפה **☩** והוזהר דלא תשפוך
Symbolico divino nomine אל El ex Psalmo inter ordi-
narias precum harundem formulas ingeminato:
Faxis, o El, nomen divinum, tremendum, ex
Psalmo hoc haustum, perdas hostem.

Hæc *Judæorum* est tragœdia. *Symbolicæ* verò,
ut sunt res Judæorum pleræque, ex veteri Orientis
genio, omnes illæ sunt feræ *machinæ.*

Sinapi, symbolum terroris, tremoris & cruciatus, quem hosti à Deo incuti & infligi optant: sicut *sinapi* suâ acrimoniâ mordet & lacrymas ciet. Argutâ infimul allusione vocum cognatarum, חרדלה *chardela*, *sinapi*, & חררה *charada*, terror. Acerrimum & lacrymabile symbolum *sinapi*, terribile augurium.

Cui simile alterum in *olla nova* imprecationis signum. Rabbiorum קרה *Kidra*, *αργα*, olla, græcam quidem agnoscit originem, ad verbum tamen קדר *Kadar*, quod *atrorem* notat, luctus, doloris & miserîæ tesseram, pronâ inclinât allusione. Conspiratque similiter cum חררה *charada*, terrore: ut *terror ater* est.

Utrumque symbolum, ut in omnes diras, Psalmo comprehensas, ita præcipue in versum respicit 18. omnium nervum: קלה *Klala*, *maledictio*, *hostem instar togæ cingat* & *undique tegat*.

Aqua fontana, quæ scaturiat & ebulliat, est tessera dirarum, quæ alterum penetrent & corripiant, haud aliter ac hausta aqua totum penetrat corpus. Omne ex eodem versu 18. petito: תבא *Maledicto instar aquæ in ipsum infuat*.

Ante fores adversarii dirum illud & execrabile medicamen *effundendum*: Pro indice talionis: Sicut alter ex ore suo effuderit convitia & contumelias, ita & ori illius, tanquam corporis ostio, aquam illam maledictam, talionis jure à Deo esse infundendam, quam resorbeat ipse cum tota domo.

Pro

Pro augurio versus secundi: כי פי רשעו פי מרמוס עלי פתחו *Os maledicum, & os fraudulentum, contra me aperuerunt.* Allusione veta & concinna vocum, פה *Pe, os, & פתח Petach, ostium.*

Cautio, ne vel guttula in effundentem resiliat, imago desideratae salutis & liberationis. Ad nutum & votum versus ultimi: כי יעמוד לימין אכיון להושיע מששמי נפשו: *Deus stet à dextra afflicti, quem liberet à tortoribus ejus!*

Hæc tragica *Judeorum* scena, quam publica fudent autoritate superstitiosi doctores superstitiosæ plebi, in שמי תהלים superstitiosissimo libro. Quam irreligiositatem à Judæis accepere *Christiani*, imprudentes & irreligiosi: *Immemores*, Deum sponte suâ indubitato vindicare injurias, fervare ac tueri bonos, & pœnas sumere à malis: Sed & *haud conscii*, Christianorum esse, injurias omnes placido & æquo animo hosti remittere, Deoque rem molestam commendare. *Judæi* suo furore testes, se vera Dei cognitione carere: *Christiani* pravâ suâ æmulatione indices, se fide & caritate destitui, nec Deo confidere nec hostem amare, ut oportebat, *Matth. V*, 43. 44. 45. 46. 47. 48. *Christiani* Judæis non meliores, *ni meliores*. Ni MELIOR, inquit Christus, fuerit, vestra justitia, quam *Pharisæorum*, non intrabitis regnum cœlorum, *Matth. V*, 20. Vale!

Pro hoc labore suscepto debitas non duntaxat gratias viro celeberrimo agimus, sed & i lud invotis habemus, ut nostra gratiarum actio sit ad plus dandum invitatio, &

hac ratione totius libelli illustrationem nobiscum communicari velit.

§. XIII. His jam enarratis, despiciendum porro erit, quid de istis psalmi usibus & abusibus sentiendum sit. Commodius autem id fieri non posse putamus, quam si de imprecationibus in genere quædam præmiserimus, ut postea eo certius de particularibus judicare queamus. Imprecationes, quæ alias execrationes & maledictiones dicuntur, sunt preces vel vota, quibus quis alteri, quem pro hoste suo habet, omnis generis Dei pœnas tum temporales tum æternas imprecatur. Istarum aliæ sunt temerariæ, aliæ deliberatæ; & hæc vel sub ratione mali fiunt, vel sub ratione boni, quando nempe consilia hominis mali infringi, vel ipsummet aut gravi calamitate premi, aut funditus perdi desideramus. Personæ imprecantes esse possunt, tum privatæ, tum aliis præfectæ, parentes, præceptores, pastores, magistratus &c. Objecta, contra quæ imprecationes formantur, sunt vel creaturæ irracionales, sive animatæ, sive inanimatæ, vel rationales. In rationalibus separatim considerare possumus causam, quam agunt, & separatim personas: & hæc iterum sunt, vel privati, vel publici hostes iique vel curabiles, vel incurabiles. Forma illarum consistit in adocatione nominis ac judicii divini, sive explicita sive implicita, quando Dei nomine non expresso, judicium tamen Dei postulatur, atque lectorem suum diabolum, per tonitrua, per creaturas, alias vindictæ diviniæ formulas ejusmodi hominem perdere velit.

§. XIV. De singulis imprecationum speciebus theologorum dabimus judicia. *Temeraria* illæ & vulgares maledictiones sunt professiones odii aut malevolentia, indicia perturbationis in corde regnantis, & in proximum contumeliosæ atque adeo non possunt a culpa excusari. *Deliberatæ* imprecationes mali, sub ratione mali, contra homines non

non possunt non esse malæ: (1) quia proveniunt ab odio, quod est malum oppositum charitati: (2) quia non magis licet optare, quam facere malum, quam malum (3) quia benedictæ nostræ vocationi adversantur. Imprecatio mali, sub ratione boni, est ex se licita. Sic ratione gloriæ Dei, boni publici, aut etiam privati, quod est maioris momenti, licet minus, malum huic aut illi optare. Hoc tamen sic debet intelligi: (1) ut conditio aliqua subsit, si nempe bonum illud per hoc malum & non nisi per hoc sit consecuturum: (2) ut voluntatem nostram subjiciamus voluntati Dei. Si ergo preces ad consilia hominis mali confringenda diriguntur, nihil illis mali subest, cum fructus talium precum non tantum in precantem, sed etiam in eum redundat, contra cujus consilia & molitiones oratio dirigitur. Sic rogant apostoli Deum, ut studia & conatus Herodis, Pilati, Phariseorum prohibeat, Act. IV. verum orationis hujus scopus non erat hostium exitium, sed salus. Sic hodiernum solenne est omnibus Dei filiis, quotidianis patrem cœlestem precibus obtestari, ut cruentis ecclesiæ hostium consiliis remoram injiciat. Porro si hostibus temporalem afflictionem optamus hoc fine, ut sensu iræ Dei exasperati, serio resipiscant, exemplo Davidis precantis, Ps. LXXXIII, 17. *imple facies eorum ignominia & nomen tuum inquirent*: licita nonnunquam est hujusmodi imprecatio; tum, quod sæpe numero fit, ut mali aliquibus flagellis & pœnis correpti resipiscant: tum quod nobis ipsis imprecari possumus, & quidem juste; ut Deus nos affligat potius, & divexet, quam in peccatum ruere sinat, aut his saltem mediis in peccata jam prolapsos ad se revocet. Sed in hujusmodi orationibus integer charitatis affectus dominetur oportet; qui odio quidem vitiorum, amore vero hominis ejusque salutis, proximo incommoda & adversa carnis imprecatur. At, quoniam ita non multi occæcati sunt, ut flagellis

iræ

ira Dei non meliores, sed peiores reddantur, erit pia⁹ mentis considerate hic agere, & non simpliciter calamitatem aliquam malis imprecari; sed ea conditione, si afflictio malis salutaris, aut Deo gloriosa futura est; qui secus facit, peccat in illud apostoli Jacobi V, 9. *ne in-gemiscite* &c. Dein etiam dantur orationes contra hostes, quos funditus perditos desideramus. Hujusmodi pre-cationem Israëlitis aliquando mandatam legimus, Jud. V, 23. & in specie sacerdos, in lege execrationis super mulierem de adulterio suspectam, jubetur recitare. Sic etiam alia imprecationum exempla extant in scriptura sacra in impios & Dei ignaros, Pf. XXXI, 18. LXXIX, 6. Jerem. X, 25. hostes ecclesie, Christi & populi ejus, Psal. LXIX, 28. seq. hypocritas, Psal. V, 11. seq. perse-cutores, Psal. XXXV, 26. proditores in nostro Psalmo & LV, 16. adultores, Psal. XII, 4. calumniatores, ibid. Sic mala imprecatus est Noah Chamo, Genes. IX, 25. Moses Chore, Dathan & Abiram, Num. XVI, 15. Samson Philistæis, Jud. XVI, 28. Josua hierichuntinis instau-ratoribus, Jos. VI, 26. David Joabo, 2. Sam. III, 29. & aliis suis hostibus. Eliseus pueris, 2. Reg. II, 24. Esaias idololatrix Judæis, Esa. II, 9. Jeremias hostibus, Jerem. XVIII, 19. 21. Petrus Simoni Mago, Actor. VIII, 20. Angelus Babylo-ni, Apocal. XVIII, 6. Christus Judæ & Synagogæ judaicæ in hoc psalmo CIX. Quo refertur etiam Væ illud Christi in Judam, Matth. XXVI, 24. divi-tes Luc. VI, 24. cives Chorazin & Bethsaida, Luc. X, 13. Phariseos, Matth. XXIII. De his vero ita judicandum est, quod orantes illi non tam sui, quam gloriæ divinæ rationem habuerint, atque sic non privata commoti injuria talia egerint. Præterea non erant ἐπιχαιρέτικοι, nec pœnam de hostibus suis expetebant, ut suo indul-gent odio, sed quia illam justitiæ divinæ deberi intelli-gabant. Porro non alicujus præposteri zeli fervore abrepti, sed

sed prudentia prophetici spiritus acti, non quosvis, sed eos execrabantur, quos sciebant esse incurabiles. Tandem etiam æstuari debent preces tanquam vaticinia & prophetica denuntiationes pœnarum futurarum in omnes Dei hostes non resipiscentes.

§. XV. Sed an non tales imprecationes legi charitatis repugnant? cum & Deus a nobis sit diligendus & proximus noster: proximus autem noster non tantum est amicus sed quoque inimicus. Ubi sciendum, ordinarie nulli hominum ex odio & privata vindicta esse impre-
candum, sed potius pro omnibus orandum. Constat id potest (1) ex mandato de orando pro omnibus (2) ex præcepto hostium amore, (3) ex ipsa charitatis natura & indole, (4) ex ipsis charitatis officiis in scriptura delineatis, (5) ex prohibito christianorum adversus semet invicem gemitu, (6) ex professione universæ ecclesiæ nostræ, in minore Lutheri catechesi, litania & hymnis ecclesiasticis, (7) ex generalissima omnium morum christianorum regula a Christo commendata: *quæcunque vultueritis, ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis*: (8) ex suffragio doctorum celeberrimorum ecclesiæ cum veteris tum recentioris. Deducta sunt hæc argumenta latius a Domino Autore supra laudatæ dissertationis sub præfido Domini D. Fechtii habitæ. Et ita quidem ordinarie se res habere debet: si vero res eo deveniat, ut uterque, Deus & proximus, simul diligi non possit, & alterutrius amor necessario abjiciendus sit; tum vero nihil loci relictum est amori proximi, cum dilectione Dei pugnantem. Est enim Deus secundum legem, ante & super omnia diligendus, proximus autem usque ad Deum. Itaque qui proximum supra Deum diligit, utramque legis tabulam violat: qui Deum supra proximum, neutrum.

§. XVI. An vero & nobis easdem imprecationes imitari liceat? dum porto quaritur, distinguendum esse

D

puta-

putamus, ut supra monuimus, inter causam & personam, quæ causam tuetur atque defendit. Causa mala, quam malus aliquis defendit, damnanda est a nobis, semperque contra eam & quidem licite orare possumus. Pari tamen ratione, personam ejus condemnare & contra eam precari non licebit. Ratione personarum hostes nostri alii sunt privati, alii publici. Privati, qui quorundam tantum hominum particularium hostes sunt, iisque in hac vel illa causa adversantur, nullam interim inimicitiam cum Deo aut ejus veritate gerentes. Contra hos vero aliter orare non licet, si in nos injuriosi sunt, quam sicut dictum est, nimirum contra causam malam. Publici hostes sunt, qui non nostri tantum hostes existunt, verum Dei, veritatis, religionis, regnique Christi. Inter hos publicos hostes alii sunt *curabiles*, qui ex ignorantia vel alia quadam imbecillitate humana offendunt, sic, ut spes aliqua conversionis & resipiscentiæ superfit. Adversus horum personas minime est orandum, sed tantum adversum eorum pessimas causas & actiones: imo pro personis & conversione eorum instantissime orandum exemplis Christi & Stephani. Alii vero illorum hostium sunt *incurabiles*, qui obstinate & ex malitia peccant, ita quidem, ut nulla amplius emendationis & conversionis suæ spes superesse videatur. In hoc vero casu examine opus esse quidam volunt, an nos habemus spiritum discretionis, qui hoc novisse & a se invicem probe discernere queamus, nec ne? item an tantum gloriam Dei respiciamus, an vero etiam privatis affectibus laboremus? item an singulari spiritus Dei impulsu agamur? Hoc autem examine habito,prehendemus nos prophetis & apostolis minime pares in nullo horum. Vnde patere putant, nos non temere sanctos Dei servos imitari, sed contra Dei, ecclesiæ & nostros hostes hoc potissimum orare debere, ut Deus malitiam eorum cohibere, malas consultationes & stratagemata

gemata repellere, manifestare & in bonum ecclesiæ suæ convertere dignetur: reliquum in illis iudicium Deo committendum, memores illius Christi, Luc. IX, 54. seqq. Ab his abire non videntur, qui formulas precum, quibus exitium obstinatis Dei hostibus in genere imprecamur, vitio & temeritate omni carere asserunt. Dum enim affectum charitatis impendimus singulis, nihil obstat, quominus precemur in genere, ut Deus prosternat, consumat, dissipet & in nihilum redigat omnes suos hostes, ita quidem, ut maneat penes ipsum cognitio & vota nostra iudicium ejus non præveniant: neque de singulis etiam statuas in hanc vel illam partem. Speciales vero imprecationes, quæ hunc vel illum speciatim concernunt, probare nolunt, sed regulam communem a Christo nobis præscriptam observandam esse indicant: benedicamus maledicentibus & precemur pro iis, qui nobis infesti sunt. Sunt porro & alii theologorum, qui etiam contra personas quoque incurabiliam hostium, a quibus tum malitia inseparabilis est, recte orari statuunt, si consilia illorum cum furore & manifesto veritatis & ecclesiæ exitio expediantur; modo id non fiat ex vitioso affectu, sed pio zelo, & orantes relinquunt Deo executionem suæ imprecationis, vel ad perditionem, vel ad conversionem impiorum; quod etiam ab ecclesiæ praxi, quam in precibus & canticis observat, non alienum esse putant. Verum enim vero omnes in eo conveniunt, nihil in his talibus temere esse agendum, contra malitiam & consilia hostium præcipue orandum, contra personas autem Deo nihil præscribendum, sed Deo esse committendum, quocunque modo is velit contra hostes agere, sive perdendo, sive convertendo. Et hanc normam observare debent omnes qui contra alios precari volunt, sive privati illi fuerunt, sive aliis præfecti, parentes, præceptores, pastores, magistratus, &c.

§. XVII. Quia vero supra mentionem etiam fecimus imprecationum in creaturas irracionales, sive animatas, sive inanimatas, & nunc paucis dicendum erit, quid de istis statuendum. In eas admodum proclives esse homines, quotidiana testatur experientia. Sic mercator, cum rerum jacturam naufragus fecit, ventos execratur, & pelagus, & illis indignatur, optatque quicquid hostibus alii. Sane Xerxes non solum mari verba dixit contumeliosa & imprecatus est illi, ac ventis possunt esse contraria; sed præ nimio furore atque dolore tales pœnas exegit ab utrisque, quales nemo nisi ab amante expectari posset. Audi Herodotum lib. VII. *cum audisset Xerxes (classem adorta tempestate fuisse, disruptam) indigne ferens jussit tarcenta helleponto verbera infligi & in ejus pelagus par compedum demitti: jam audivi misisse quoque cum his etiam, qui strumenta Helleponto inurerent, certe mandavit, ut colophos Helleponto incuterent, dicentes barbara verba ac vesana.* Sic agricola dum fruges videt exustas ab uredine, & a noxio vento spem, quæ se ostentabat, a segetum viriditate vanescere, mille in ventos jactat convicia, mille precatur infortunia. Plerumque etiam calamo irascimur in scribendo, eumque collidimus & frangimus; & aleatores tesseriis & pictores penecillo &c. In sacris notabilia plane sunt exempla Jobi & Davidis. Ille cap. III, 1. seq. prolixè natali suo maledicit. Excusare eum quidem vult Chrysofomus, sed a peccato penitus liberare nequit, quando scribit: (a) *Sicut si quis apostematis morbo circumventus ferro recidatur a medico, non habens, quomodo recidenti adverteretur, circumstantia tangit, atque astantes mordet, illis quidem inferie nihil habens, ad medicum autem extendere manus non valens: Sic & Job blasphemia magnitudines timens, facit inanimatis injuriam atque fiduciam passione adauget,* contra

(a) Homil. 4. de patientia Jobi.

contra Deum audens, sed se denique accusans. Et mox. *Maledicit non creaturam, sed sui ipsius diem; potestatem habeo dici mea, non maledico creatori, mei ipsius diem maledico, q. d. maledico diem, non quatenus dies est Dei, sed quatenus meus est, hoc est, mihi tam misero, & mea natiuitati maledico.* David vero imprecatur montibus: 2. Sam. I, 21. *O montes Gilboe, ne ros neve pluvia decidat super vos:* Sed ab Abulensi & Sanctio excusatur, quod non voluerit montibus maledicere, sed ex dolore nimio aliis saltem indicare, quid & quantum in se patiatur. Hinc ille scribit Davidem hoc ex animo non precatum esse, sed ut eo dicendi modo, qui his, quos gravis excruciat dolor, familiaris est, ostendet, quam ipse graviter in tanta Saulis ac illustrium virorum strage condoluerit. Hic vero dicit, Davidem non esse frustratum suo desiderio, quia non sterilitatem optabat montibus, sed tantum cupiebat aliis esse notum, quid ipso ex communi Israëliitarum incommodo sentiret. In universam igitur de his similibusque imprecationibus sequens observari poterit iudicium. Si istæ habeant respectum ad Deum, & ejus providentiam, quæ circa illas creaturas versatur, sunt blasphemix; si ad hominem, qui est dominus earum, tum sunt injuriæ; si ad ipsas creaturas per se simpliciter consideratus, tum sunt indicia cordis & oris amarulentia pleni; si ad malum aliquod per illas existens, tum vel figuratæ locutiones debent esse, 2. Sam. I, 21. vel sunt impatientiæ motus improbandi, Job. III, 1.

§. XVIII. Generalibus illis hoc modo deductis ad specialis quæstionis decisionem si descendimus, non unam imprecantium classem supra fuisse adductamprehendimus, & hinc etiam non una eademque regula æstemandam. Quod enim testatorum horrendas sæpe execrationes, testamentis ad pias causas seu donationibus ecclesiasticis adjectas & ex psalmo nostro desumptas

D 3

attinet,

attinet, illæ excusari & pro licitis haberi possunt, quia factæ sunt ratione gloriæ Dei & boni publici, non ex cupiditate vindictæ privatæ, sed ex pio zelo pro bonis, quæ non amplius testatoribus propria, verum Deo solenniter per schedulam in altare depositam dicata erant. Præterea imprecationes illæ fuerunt directæ contra hostes Dei publicos eosque incurabiles, quod ex adjecta conditione, *si non penituerit*, patere potest. Respiciebant quoque hostes illos in genere duntaxat, teste formula: *si quis hominum, quod absit &c. testamentum hoc malo ingenio infirmare & infringere præsumserit, &c.* nulla facta particulari adplicatione. Tandem cumulatione illa execrationum voluntatem suam enixissimam testatores indicare voluerunt. Hinc etiam a theologis & moralistis ejusmodi execrationibus validitas inviolabilis asseritur, tum quod voluntatum illarum ultimarum violatio gravissimum adversus legem gratitudinis peccatum sit; tum, quod effectus harum execrationum non sit spernendus, non quidem ideo, quia talis maledictio ab homine scripta est: hominum enim per se hac in parte nulla vis, sed quia Deus talem effectum transgressoribus adjudicat, sua severe sæpe vindicans. Magne quoque nominis jureconsulti (a) ipsos quoque principes monuerunt, ne execrationes illas nihili haberent, cum præcipue plura eaque tragica exempla a quibusdam fuerint consignata, quæ neglectam religionem se ipsam ultimam esse satis declarant. Hoffmannus in antiquitatibus Walckenredensibus (b) sequentia habet: *Hujusmodi imprecationes nunquam vel raro admodum viribus suis fuisse destitutas, vel tristitia illa ac vere flebilis exempla, quæ patrum nostraque memoria in monasterio acciderunt, satis superque possunt reddere testatum: quorum equidem indicem prolixum hic dare forsitan non adeo esset difficile, sed opera isti certis de causis in presenti parcentes.*

§. XIX.

(a) Vid. Excell. L. S. Strukii dissert. de execrationibus testatorum Cap. 2. § 42. seqq. (b) Manuscript. hb. r. cap. 12. apud supra laudatum Du. Leuckfeld, loco citato, pag. 31.

§. XIX. Similiter judicandum erit de maledictionibus, quas salutaribus constitutionibus adjectas interdum fuisse, supra quoque indicavimus. Additæ illæ sunt boni publici gratia, ut major reverentia actionumque obligatio in animis subditorum producat, non ex vindicta privata, sed ex zelo pro justitia. Non ad certam respiciunt personam, sed in genere omnes feriunt injustos judices, sub intellecta tamen conditione, nisi pœnitentiam egerint. Voluerunt denique legislatores illis imprecationibus enixissimam suam voluntatem, de observandis accurate illis constitutionibus, indicare. Audiamus Excell. Dn. D. J. S. Strykium: (*a*) *quilibet certe hic facile conjicere potest, non rancorem aut vehementiam odii in certam personam, causam dedisse his execrationibus: quin potius imperatores optimos ab injustitia committenda, absterre voluisse iniquos judices. Quapropter harum maledictionum, uti omnium actionum bonitas ex fine & salutari scopo facientis merienda est.*

§. XX. Verum enim vero longe alterius conditionis sunt imprecationes, per annum psalmi nostri precationem, in hominis necem, minimum ex intentione precantium, directæ. Istæ enim multis modis peccant in ea, quæ generaliter circa imprecationes observanda esse indicavimus. *Primo*: Non fiunt contra hostes publicos, Dei, veritatis, religionis, &c. sed contra privatos, qui in hac vel illa causâ vel revera, ex officio, interdum etiam ex malitia, adversantur vel saltem adversari videntur. Quo in casu non contra personas, sed contra mala ipsa est orandum. *Secundo*: Funduntur non ex pio zelo pro Deo, religione, salute publica, &c. sed ex mera privata vindictæ cupiditate & perturbatis animi affectibus: hinc etiam imprecantes isti postea gaudent de malo, quod forte adversarium premit. In precibus

vero

(*a*) loco citato, cap. I, §. 46. seqq.

vero ad Deum, nihil dandum est affectibus propriis. Quando in seditione intestina Hierosolymæ inter Aristobulum & Hircanum, hi, qui Aristobulum in urbe obsidebant, urgerent extra Oniam, virum justum & Deo charum, qui precibus suis multum valebat, & aliquando in siccitate pluviam impetrarat, ut Aristobulum cum suis devoveret diris, postquam diu frustra recusasset, tandem in hunc modum precatus fuit, referente Josepho: (a) *Deus universi hujus mundi rex, quoniam & hi, qui mecum sunt, tuus est populus, & qui oppugnantur tui sunt sacerdotes, precor, ut nec hos contra illos, neque illos contra nos orantes exaudias.* Ob quam quidem orationem ille a suis obrutus fuit lapidibus, pie nihilominus ac prudenter docuit in oratione ad Deum, non esse studendum partibus affectibusve. *Tertio.* Tales preces non tendunt ad consilio- rum malorum interruptionem, & subversionem, neque ad emendationem adversarii per temporalem aliquam afflictionem, sed plane ad destructionem tum temporalem tum æternam. Qui inter illos imprecantes clementiores esse voluerunt, ii certis signis hostes in tempore monuerunt, ceu ex aliis percepimus, ut salutis suæ rationem haberent, & se debite ad mortem prepararent. Quantum vero malum sit ista ratione contra alios orare, vel intentio prava indicare poterit. *Quarto:* Magnum flagitium est, id, quod soli Deo & servatori nostro Christo competit, nefario & idololatrico ausu ad privatam suam vindictam transferre. Christus hujus universi judex, nullis corruptus affectibus, nullique obnoxius peccato, in nostro psalmo CIX. jure execratur eos, qui majestatem ipsius læserunt. At homo tot peccatis obnoxius, nullamque judicandi alios facultatem a Deo habens, ipse judicio, in quo consistere nequit, subjiendus, absque infantiæ nota sibi tale quid sumere nequit. *Quinto:* Graviter porro

(a) Antiquitatum Judaicarum. lib. 14. cap. 3. p. m. 470.

porro peccant in Deum, eumque atroci contumelia afficiunt, multis modis, contemnentes illius expressum mandatum, spernentes illius exemplum, quod imitari dedignantur, *precamini pro iis, qui vobis infesti sunt, & persequuntur vos, ut sitis filii patris illius vestri, qui est in caelis*, Matth. V, 44. seqq. partes Dei invadentes, Rom. XII, 19. illum non agnoscente pro justo dicere. *Sexto*: Quantum in se est, vult ejusmodi execrator Deum justissimum, juxta affectus suos humanos ac injustos judicare proximum. *Ego rependam dicit Dominus*. *Septimo*: Audacissimum plane factum est, quia id sibi sumit homo, in inimicum ad Dei imaginem formatum, quod ne angelus quidem in Satanam sibi sumere voluit. *Michaël Archangelus ille, cum adversus Diabolum altercans disceptaret de corpore Moysi, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit: increpet te Deus: Jud. vers. 9*. *Octavo*: Isti imprecentes communem naturæ legem violant, quod nemo in propria causa judex esse debeat. *Nono*: Sibi ipsis tales plurimum nocent, dum obnoxii fiunt poenis divinis: se ipsos justo divino judicio privant, privatum exercentes judicium, atque iram & ultionem Dei in se provocant. *Der Mensch macht Gott, so viel an ihm, zu einem executore und Scharfrichter, der nach seinen Gefallen falsche und unbillige Urtheil mit dem Nächsten procediren soll: scribit Danhauerus. (a)* Malum, quod in sua capita resilire credunt, si vel semel hunc psalmi precatio intermittatur, etiam absoluta ex ordine lectione sentient, nisi poenitentes ad Deum redierint. *Decimo* res ipsa plena est superstitione, quando cogitamus preces debere restringi ad annum integrum sine ulla interruptione, salutationem nec accipiendam esse, nec reddendam, & quæ sunt alia hujus generis inania. *Undecimo*: Præterea partim ex judæorum irreligiositate, partim ex gentilium quorundam moribus pravi deducta

E

est

(a) in lacte catechet. part. I. cap. 33. pag. 479. conf. ejusd. coll. decal. pag. 429. & 433.

est pessima hæc consuetudo. Prius colligi potest, ex epistola summe reverendi Domini ab Hardt ad venerabilem Dn. meum præsidem scripta suo loco dissertationi huic inserta: posterius indicant illorum incantationes aliæque præstigiæ adhibitis carminibus exercitæ, quas hac vice producere nobis integrum non est. Taceo alias rationes, quæ abusui huic, si temporis ratio permitteret, opponi possent.

§. XXI. His omnibus tamen non obstantibus, imprecantes isti suis imprecationibus varios quærere solent colores, quorum aliquot in medium producemus. *Primo* putant, se non videre aliam viam elabendi, ex multis sæpe injuriis, a quibus proximo premantur: cum sæpe non sunt iudices idonei & æqui, coram quibus innocentia vindicari & palam fieri queat; imo vero iudices vel jam antea infensi, vel per falsas delationes inimici facti sint, ut ab illis tam facile sperari nequeat justitiæ exercitium. Verum enim vero in tali casu sciendum est, iudices sæpe ex ingenio aliorum tales æstumari, quales revera non sunt. Posito autem iudices officio suo minime satisfacere & ita peccare, non tamen sequitur: ergo & ego peccabo & privata vindicta mihi consulam. Neutrum enim est faciendum: nec illius peccatum, meas actiones pravas reddet bonas & justas. Caro quidem illud suadet, & mundi etiam iudicium consentit; sed longe aliud remedium præscribit nobis verbum Dei: nempe precibus confugiendum esse ad Deum, & ad illum tanquam summum & supremum iudicem provocandum, hisque armis pugnandum esse, si modo Dei auspiciis vincere cupimus. Deo in tali casu omnino nostra sunt committenda, & is erit certissimus innocentiae testis & omnium injuriarum nobis illatarum vindex severissimus. Patet id exemplo Davidis, qui aliquoties quidem conatus est se apud Saullem purgare, sed cum videret, se nihil proficere, iudicem Deum

Deum appellat, eique commendat causam suam liberationemque a manu Saulis: 1. Sam. XXIV, 9. seqq. Patet idem exemplo Christi, 1. Pet. II, 22. & expressis Scripturæ testimoniis: *Ne dicas, rependam malum; expecta horam & servabit te* Prov. XX, 22. *ne dicite, quemadmodum fecit mihi ita faciam ei: reddam isti viro secundum opus ipsius.* ibid. XXIV, 29. Rom. XII. 19. & alibi.

§. XXII. Secundo provocant ad exempla virorum etiam sanctorum, quorum imprecationes in sacra scriptura memorantur, nec non doctorum ecclesiasticorum, quorum preces contra alios historia ecclesiastica minime tacuit. Nolo prioris generis exempla, supra jam recensita, repetere, aut illis plura adjicere. Ex altera classe quædam proferam, quæ illis forte favere videntur. Alexander episcopus Constantinopolitanus, postquam audiverat, Arium in communionem ecclesiæ recipi debere, in ecclesiâ, quæ cognominatur Irene, se solum inclusit, & ingressus ad altare, sub sacra mensa primum se humi prostravit, Deo cum lacrymis supplicans. Atque hoc multis diebus ac noctibus continuatis gessit. Porro petiit a Deo, & quod petierat, accepit. Petitio autem erat hujusmodi: (a) *ut si quidem recta esset Arii sententia, ipse diem disceptationi præstitam nequaquam videret. Sin vera esset fides, quam ipse profiteretur, ut Arius impietatis poenas lueret, quippe qui omnium malorum auctor esset.* Athanasius paulo distinctius easdem preces consignavit. (b) *Oravit, inquit, aderat autem cum eo Macarius socius orationis, qui ejus verba excepit. Postulabat autem alterutrum, si Arius inquam, crastino die in synaxin introduceretur, nunc dimittas quæso servum tuum Domine, & non pium una cum impio perdas. Sin autem ecclesiæ tuæ parces, scio autem, quod parces, respice in verba Eusebii, neque des in exitium & vituperium sortem tuam, & tolle Arium: ne eo recepto in*

E 2

(a) Socr. Histor. Eccles. lib. I. cap. 37. p. m. 73.
Serapionem de morte Arii, p. m. 523.

(b) in epist. ad

ecclesiam, videatur simul cum eo & hæresis recipi, neve deinde impietas pro pietate habeatur. Sic etiam Dydimus contra Julianum imperatorem preces fudit, felici successu, referente Sozomeno: (a) Eodem die (quo Julianus fuit interceptus) Didymus ecclesiasticus philosophus Alexandria degens, cum, utpote imperatore adversus religionem peccante, gravissimo dolore afficeretur, tum propter ipsum vario errore deceptum, tum ob contumeliam ecclesiarum jejuniis & orationibus vacabat. Cumque præ nimia sollicitudine, ne superveniente quidem nocte cibum sumsisse, in cathedra sedens somno oppressus est. Ac velut in mentis excessu positus, equos candidos per aërem discurrentes videre sibi visus est, virosque ipsis insidentes, ita clamantes audire: nuntiate Didymo, hodie Julianum hac ipsa hora peremptum esse: idque ille Athanasio episcopo significet, & surgens comedat. Ita etiam Lutherus belli rusticani autoribus minatur, se precaturum contra eos, teste Sleidano: (b) Ego precibus instabo, sicut dixi: quanquam sane malim ita vos compareretis, ut ne mihi sit necesse precibus adversum vos agere. Nam etsi peccator sum, tamen & justam esse precationis meæ causam, & exaudiri quoque meas preces, nihil dubito: vult enim Deus nomen suum sanctificari, & nobis etiam sic orandum esse, demonstravit. Hortor itaque vos atque etiam oro, ne precationes meas & aliorum despiciatis, quid enim possint & efficiant, vestro certe maximo malo sentietis. Forte & huc quis referet execrationes magnorum illorum virorum Chrysofomi & Epiphani, discordibus animis a se invicem discedentes. (c) Hic enim, cum jam navem conscensurus esset, hæc Joanni denuntiasse dicitur: spero te non moriturum esse episcopum. Ille vero eidem respondisse fertur: spero te non perventurum esse in patriam. Vtrique hujusmodi exitus contigit. Nam neque Epiphanius navem appulit Cyprum, cum post discessum mortuus sit in navigio: & Joan-

(a) H. E. Lib. 2. p. 638. (b) Comment. lib. 5. p. m. 133. (c) Soer. Hist. Eccles. 6. 14. p. m. 321. Soz. loc. cit. 8. 15. p. m. 778.

Joannes non multo post ex episcopali sede dejectus est. His similibusque exemplis imprecantes isti putant, se via incedere ab aliis toties trita. Sed quid de illis iudicandum sit, jam supra fuit indicatum. Nimirum sancti illi, quorum in scriptura sacra mentio fit, non tam sui quam gloriæ divinæ rationem habuerunt; nec ex cupiditate privata vindictæ pœnam de hostibus suis expetebant, sed quia illam justitiæ divinæ deberi intelligebant: non quosvis, sed incurabiles feriebant: & sæpe denuntiationes tantum erant futurarum pœnarum. Non alia iudicia ferre possumus de Alexandri, Didymi & Lutheri precibus, quæ pro Deo, veritate, religione & bono publico fuere fuscæ. Ita enim ipse Athanasius (a) factum illud ab omnibus æstimatum vult, quando scribit, Alexandrum, gaudente ecclesia, cum pietate & sana fide communionem celebrasse una cum omnibus fratribus, Deum gratias agendo, glorificantem, *non quod te morte hominis letaretur, absit: omnibus enim hominibus constitutum est semel mori; sed quod res humana iudicia superavit. Ipse siquidem Dominus iudicem se præbuit minis Eusebii & Alexandri precibus, hæresin Arianaam condemnavit, ostendens eam indignam esse communionem Ecclesie omnibusque manifestum reddit eam, tamen si ab imperatore, & ab omnibus mortalibus adjuvetur, ab ecclesia tamen damnatam esse: declaratumque est, officinam Ariatorum non Deo gratam, sed impiam & inimicam esse.* Non alia ratio est Didymi & Lutheri precantium, qui causam respexerunt Dei, ecclesiæ & reipublicæ. Si vero quidam fuerint in ecclesia etiam viri celebres, qui in istiusmodi imprecationibus aliquid humani sunt passi, non eorum exemplis vivimus, sed legibus. Non quid factum fuit, erit respiciendum, sed quid fieri debebat. Hinc si ex vero referuntur imprecationes istæ Chrylostomi & Epiphaniï, eas probare minime possumus. Simul autem observamus

E 3

præ-

(a) in Epist. citata.

præunte Caveo, (a) ex una parte viros etiam pios & prudentes in voces minus consideratas prorumpere, & subitaneis affectibus abripi posse; & ex altera parte Deum sæpe hominum vota implere & permittere, ut fructus votorum inconsideratorum & cum lenitate christiana minime convenientium, ipsi sentiant. Ceterum narratio ipsa nondum extra dubitationis aleam posita est. Socrates enim ex vaga traditione factum refert, eique ipse subjicit sequentia: (b) *utrum porro vera mihi dixerint, qui ista narrarunt, equidem non possum affirmare.* Neque etiam Socrates & Sozomenus, si versionem Valesianam sequi volumus, in circumstantiis conveniunt, cum ille verba prolata scribat eo tempore, quo Epiphanius navem conscensurus erat; hic vero Epiphanium Joanni illa scripsisse, & Joannem Epiphanio rescripsisse; licet in græco habeantur vocabula *εδηλωσεν* & *απεδωκεν*, quæ declarationem duntaxat denotat, sive illa ore fiat, sive literis. Ex alio præterea capite Baronius (c) refellit hanc de prophetiis relationem, falsam scilicet esse causam, quæ his imprecationibus ansam dedisse dicitur. Illam autem quidam volunt fuisse, quod Epiphanius relegationi Joannis confenserit. Cum vero nulla præcesserit ejusmodi de Joannis exilio lata sententia, cui Epiphanius assensum præbuerit, quod nondum causa agi cœpta fuerit; jure ea de prophetiis invicem pronunciatis, commentum esse putat.

§. XXIII. Tandem etiam urgere possent execratores isti effectum talibus precibus, debito tempore & modo peractis, respondere, atque adeo non esse irritas, sed Deo placuisse, ceu ex eventu colligi posset. Sed unde homines isti certo sciunt, his precibus respondisse effectum? an inductionem omnium exemplorum accurate convenientium producere & necessariam inter preces istas & effectum, hominis scil. mortem, connexionem

osten-

(a) antiq. eccles. p. m. 391. (b) loco citato. (c) ad ann. Chr. 402. p. m. 154.

ostendere possunt? Aliud certe est aliquid sequi aliud; aliud vero sequi ex alio, tanquam ex causa, prout in moralibus plura exempla commonstrant. Sequi interdum mortem hominis post preces illas susas, concedimus: ex iisdem vero tanquam ex causis illam sequi, penitus negamus. Fieri quippe potuit, vel ipsum vitæ terminum a Deo præstitutum eo tempore adfuisse; vel monitos ab imprecantibus, quod sæpe accidisse audivimus, mærore intensio morbum imo mortem sibi contraxisse. An tertium his duobus vel quartum sit addendum, hæcenus quidem ignoro, plura tamen indicantibus lubens aures vacivas præbebo. Id interea certum esse puto, preces illas, adversus alios institutas, nullum apud Deum locum, nullam vim habere posse, quia iniqua petunt. Testis ea de re erit Jacobus IV, 3, scribens: *Petitis & non accipiitis, eo quod male petatis, ut in voluptates vestras insumatis: cui consentit Joannes IX, 31. Deus peccatores non audit;* præcipue cum in superioribus ostensum jam sit, imprecantes istos multis peccare modis. Imo non sacri duntaxat scriptores, impulsu spiritus sancti agitati, hæc talia asserunt, sed & gentiles, naturæ duntaxat lumine ducti, agnovere turpia sæpe vota habere homines, & a Deo propterea ferre repulsam. Audi, si placet, Senecam, virum prudentem & actionum humanarum trutinatorem accuratissimum. Is ex Athendoro id indicium animi omnibus cupiditatibus soluti indicat, cum eo quisquam pervenerit, ut nihil Deum roget, nisi quod rogare palam possit. Nunc enim, subjicit (a) *quanta dementia est hominum, turpissima vota Diis insurrant: si quis admoverit aurem, conticescent, & quod scire hominem n lant, Deo nar rant.* Si quis ergo ea vota ad Deum detulerit, præcipue si eum proximo iratum voluerit, nunquam is exaudietur, eodem sapiente pronuntiante: (b) *Deus est, tam perdis operam,*

(a) Epist. 10.

(b) de ira lib. 2. cap. 30.

operam, cum illi irasceris, quam cum illum alteri precaris iratum. His verbis clarissime indicat, injustas adversus alios preces nullam habere efficaciam. Atque de his in genere non male Cambyles & ex hujus institutione Cyrus filius fenere, nempe: qui optarent ea, qua non fas sit, illos — merito sic apud Deos nihil impetrare, ut, qui petunt iniqua, repulsam apud homines ferunt, quod de illis Xenophon (a) tradit. Jucunda denique sunt atque festiva, quæ apud Lucianum (b) Menippus narrat, ut Jovem ad fenestram sedentem, precibusque hominum vacantem viderit, & quod ad suum quisque votum responsum tulerit. At Jupiter audiens & singula vota diligenter expendens, non omnibus pollicebatur: verum hoc concessit Saturnius, abnuvit illud. Nam justa vota per os fenestra sursum admittebat, admissa ad dextrum statuens, rursus iniqua remittebat irrita, flatu deorsum redigens, nec possint ad cælum accedere. Cum ergo iniqua vota a Deo non exaudiantur, testibus sacris prophanisque scriptoribus, frustra provocabunt execratores ad exoptatum suarum imprecationum eventum. Finem hac occasione dissertationi nostræ imponimus illo Luciani (c) ex græco in latinum translato;

Si non delinques, tibi diique hominesque favebunt

Prestabunt faciles, quaque precatus erit.

Ast ubi peccaris, cessat favor, omnia plena,

Sunt odii, facta & sors aliena tibi est.

Si & nos omnem præter spem in scribendo peccavimus, ne lectoris benevoli favor cesset, sed contra illius gratia nobis, emendationem promittentibus, parata sit, obnixè rogamus.

(a) de insit. Cyri hist. l. 1. p. 26. (b) in Irato Merupp. Tom. 1. pag. 707. seqq. (c) Tom. 4. p. 574.

IOANNI FRIDERICO HEINIO
THEOLOGICÆ STUDIOSO SEDVLO

S. P. D.

PRAESES.

Iniqua a Deo petentibus tua opposita est dissertatio. Tibi
æqua petenti quod opponam, non habeo. Petis a me stu-
diorum & vitæ academicæ testimonium, quod Tibi dene-
gare nec volo nec possum. Quamvis enim difficile admodum
sit testari de actionibus aliorum, qui nostris sub oculis non sem-
per versantur, nihilominus id nobis erit adhuc liberum, ea
dicere, quæ vel nos ipsi vidimus vel ab aliis fide dignis audi-
vimus. Id scimus, Te per quadriennium fere in *WLIA*
nostra, studio theologico sedulam dedisse operam, & non dun-
taxat utriusque collegii homiletici membrum in templo acade-
mico fuisse, sed etiam alias urbis nostræ cathedras crebro ani-
massse. Scimus & illud, quod alii quoque asserunt, Te vi-
tam studioso theologo dignam apud nos egisse, neminique fuisse
gravem. Huic privato testimonio voluisti etiam addere
publicum, quando præsens argumentum de abusu psalmi cen-
tesimi noni eruditorum examini exhibuisti. In apparatu ad
illud colligendo, eoque postea digerendo, ut illam collocasti
diligentiam, quam desiderare potui, ita idem in cathedra
academica pro viribus defendisti. Hoc ergo labore seli-
citer peracto, ex animo Tibi apprecor optima quæque,
simulque roveo, ut, Deo volente patronisque faventi-
bus, in publica statione sacra publicas pro grege Dei preces
proxime fundere queas! Vale. Deperoperabam in

academia *WLIA*. d. XI. Augusti

MDCCVIII,

F

Est

(0)

Est Numen summum, totum quod temporat orbem,
Nec patitur vanas supplicis esse preces,
Quæ sine labe mali, redolent nec spicula mortis.
Nam Deus est iustus, qui modo iusta cupit.

prospera quævis ita apprecatur
ANDREAS HOMBURG, D. Pandectar.
P. P. O. & Dicasterii Guelpherb. Assessor.

Credis, quod populum demens pervasio fallat,
Demens, dum cantu vocat in tertamina divos?
Quidni magna precum vis sit, dexterrima cantus
Regula? Quin perimas inimicum carmine sancto?
Mitior ast nobis mens sit, qui reddere torvo
Hosti non ferrumque minasque aut vulnera iussi.
Carminis est igitur sancti suus usus in hostem,
Numine qui pereat præcelso, iudice iusto.
Incantare nefas, quem incantet Numinis aura?
Carminis est etiam sancti permagnus abusus.
Quod pauci capiant, pauci distinguere norint.
Omnia sunt usu distincta, atque omnia abusu.
Sunt bona cuncta bonis, ut sunt mala cuncta probrosis.
Tutior ast via sit, quæ parcat; fata precando
Prospera, condonet. Candentes promere prunas
Præstat, quas cervix hostis vel terga capeffant.

*Delectissimo Dno. HEINIO futuro oratori
Ecclesiastico circumspectio*

scr.
HERMANNUS von der Hardt.

Mens lædit peruersa bonos & lædere gaudet,
Atque vel aeterno deuouet exitio:
Tu contra prodesse studes: mens rector ista,
Hæcque est ingenio digna palæstra tuo.

Prospera omnia precatus scr.
IUSTVS CHRISTOPH. BÖHMER,
Polit. & Eloq. Prof.

Darff

Darff sich ein solch Gebet zu Gottes Himmel wagen/
Das seines Feindes Todt und Ungelücke sucht?
Kan der gerechte **GOTT** ein Amen dazu sagen/
Wenn man in dem Gebet an statt des Segens flucht?
Das tolle Jüden-Volk / voll Aberglauben / Grillen/
Der Sinnen ganz beraubt / von träumen eingewiegt
Vermeint der Himmel thu nach dem vergassten Willen/
Wenn es sein oft für **GOTT** mit einem Psalme liegt.
Dem fallen leider! bey viel **GOTT**-vergeßne Christen /
Zu kühlen ihren Muth / den Feind zu beten tod; ;
Gerade als ob wir aus **GOTT**es Wort nicht wüsten /
Das solch Gebet auf Sie bring Ungelück und Noht.
Das es ein Beyrauch-Dampff / daran sie selbst ersticken
Das es ein starcker Gift und Pest der Seelen sey;
Der Himmel werde auch drauf kein Exaudi schicken /
Denn **GOTT** fällt nimmermehr der Menschen
Nachgier bey.
Diß hat mein werthster Freund mit rechten Geist
erwogen /
Darum Er auch der Welt den tollern Mißbranch
zeigt /
Und wie so mancher sich mit diesen Psalm betrogen.
Ich bete stets zu **GOTT** daß Er Ihm sey geneigt.

Dieses wolte seinen werthen Tisch- und
Haus-Genossen zum Andencken
setzen und wünschen

JOHANN CHRISTOPH LASDORF,

Past. des Closters St. Marienberg
vor Helmstedt.

Ihre fort / beredter Mund/
Mache kund
Was von **GOTT** Dir beygelegt/
Was man pflegt
Bey dem Lehren
Zu verehren.
Zwo Catheder /
Zung' und Feder
Seyn Dir / der Gelehrten Blum
Und der Wahrheit Eigenthum
Zu steten Ruhm.

Schriebs seinem wehrtesten Herrn und
Respondenten aus billiger Hoch-
achtung/

B. J. Kensch / von Langelsheim.

Sic quoque Docta cupis Doctrinae Pulpita testes!
Dudum de Sacris ista probata fuit;
Inde TIBI certum promittit Pallas honorem,
Vtraque TE FAVOR Pulpita AMICE manent.

*Paucis hisce Nobilissimo atque Doctissimo
Domino Respondenti suo applaudebat*

IOH. BERNH. WIDEBURG,
Th. & opt. art. Stud.

Was ist in diesem Mund so Edel wohl zu nennen/
Das nicht dem Mißbrauch solt auch unterworffen seyn?
Macht mancher Ehre ihm daraus nicht eine Pein/
Wenn er den rechten Brauch für sich nur soll erkennen?
Die Zeit/die Lieb/das Geld/und was von Gottes Gaben
Ein Christe mehr erkennt/mißbraucht die schndde Welt
Zu einem Sünden-Dienst/der höchstens Gott mißfällt.
Erschröcklich / Gottes Wort muß einen Mißbrauch haben!

Daß

Daß Dir / mein werthster Freund / von Herzen sind mißfallen
 Die Miß-Gebräuch / und daß du recht hast angewandt /
 Die Gaben Gottes / wird anjetzt der Welt bekandt /
 Sonst würde auch Dein Ruhm so weit noch nicht erschallen.
 Wie Du zu Gottes Ehr wilt öffentlich besireiten
 Den schändten Sünden-Brauch / so an des HErren Wort
 Verboht wird ausgeübt an manchen bösen Ort.
 Fahr fort! Dein Fleiß wird bald noch grössre Ehr beschreiten.

Seinen wehrten und liebsten Freund zu Ehren
 hat dieses wenige aufsetzen wollen

BRANDANVS DEGNER.

MEmphis caligans furvans & cana vetustas
 Thessalicos docuit rhombos, & murmura Marsa.
 Mox fallax ovum perfudit sanguine ranæ,
 Monstravitque strigis plumam, viresque veneni
 Quod profert Joleos. Jejuna his addidit ossa
 Nocturnis flammis Colehi combusta catellæ.
 Nec sprevit quondam nec nunc Judæus Apella
 Carmina commistos umbris revocantia Manes
 Sed Cantus stygios blæso demurmurat ore.
 Has hodie noctes æterno sulphure dignas
 Et quarum fumum detergit victima nulla
 Ex regno Christi recte discedere cogis
 HEINI, Pegasidum qui dulcia nectara nosti
 Jessæi manibus dum torques pleetra eruentis.
 Molimen tantum Doctrinæ est classica testis,
 Ergo cantarem laudes, sed fausta vovebo:
 Prospera fata juvent pronò conamine cœptam,
 Virtuti que TVÆ decernat præmia digna
 Numen, præcipuos hoc est TIBI reddat honores.

*Nobilissimo præclare docto HEINIO, Respondenti
 Et amico suo certo ira applaudebat*

B. G. HÖLSCHER, Bennigseno-
 Hannoveranus, S. S. Theol. Stud.

Toxica

TOxica purpureo delibat aranea flore;
 Alt exinde trahit nobile nectar apis.
 Sic in salvisico piscatur codice mortem
 Pravus, sed vitam quaerit abinde probus.
 Augustæ laudat legis sic tortor abusum,
 Usum dum stupida carpere mente nequit.
 Interea Domini calcatur nomen ubique
 Atque secunda gemit regula sancta Dei.
 Ingenio quod dum disquiris AMICE sagaci
 Mystica Davidis verba canora legens;
 Gratulor ex animo votumque annexo labori
 Sustineas patrii spemque decusque soli.

*Nobilissimo Doctissimoque Dno. HEINIO de
 egregio edito specimine ex animo gratulans
 scripsit*

LUCAS WILHELM KIZOU,

Golterâ Hannoveranus, S.S. Theol. Cultor.

SILENTIO,

QVO HACTENUS APTE USUS
 DOMINUS JOANNES FRIDERICUS HEINE
 S.S. THEOLOGIE CULTOR INDEFESSUS,
 ORATORUM ÆMULUS,
 VIRTUTUM AMICUS,
 CUM PROBIS CONSENTIENS,
 AB IMPROBIS DISSENTIENS;
 HOSPITIUM RENUNCIAVIT,
 NON NESCIENS: TEMPUS ESSE, QVO
 PRUDENTIS ELOQUENTIE MAGISTER SIT SILENTIUM,
 NON NESCIENS: TEMPUS ESSE, QVO
 OPTIMÆ, ARTIS MAGISTER SIT ELOQUIUM
 QVOD DICENDI TEMPUS JAM NUNC ELEGIT
 CUM CATHEDRAM DISPUTATORIAM
 VIR JUVENIS ERUDITISSIMUS
 ASCENSURUS ET VERITATEM BUBLICE PROPUGNATURUS.
 CUJUS LAUDABILI COEPTO SUMMUM NIMEN ASPIRET,
 ULTERIORA CONAMINA BENE FORTUNET,
 CONTINUIS STUDIIS FAVEAT,
 CETERIS INSTITUTIS FELICEM EXITUM LARGIATUR,
 EXOPTAT ATQVE PRECATUR.
JOANNES FRIDER. SIEGFRIED,
 S.S. THEOL. STUD. BURG. BRAND.

AB: 153257

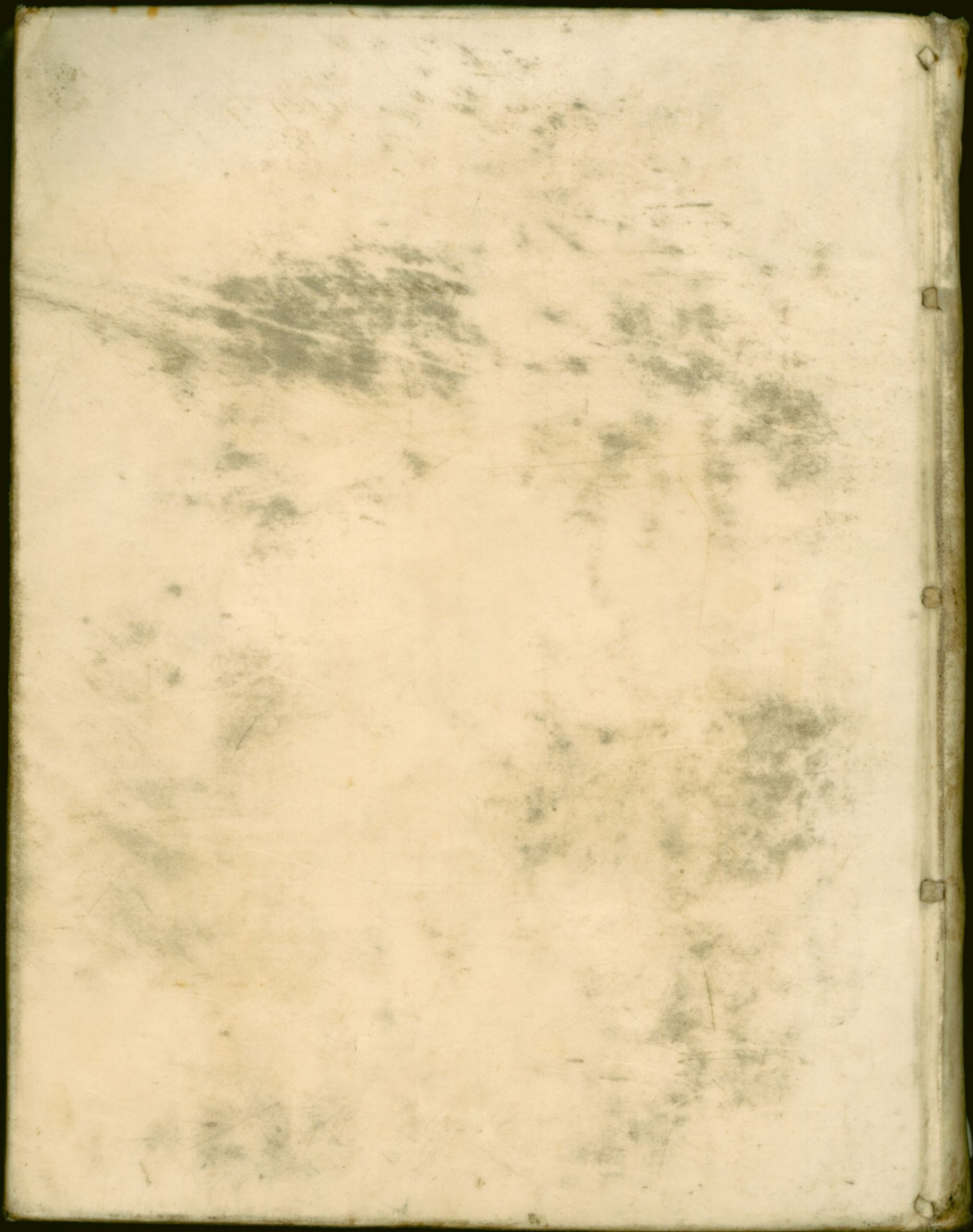
SR

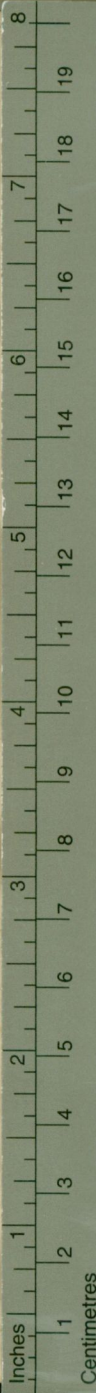
VD 78

R

VD 77

B.I.G.

Farbkarte #13

SVM
MI CIX
CATORII

LGO
od = Befen

M. A.
ESIDE

SCHMIDIO

IAEVALLENSI
ET ANTIQQ. SS. PP.
VI SENIORE
RE ATOVE PATRONO
AE CVLTV COLENDO
DICHS SVBMITTET
VS AVTOR

DERICVS HEINE

VERANVS
MDCCVIII.
SECVND A.

TADII,
AMMIANO.

